

คัมภีร์โบราณนครลำปาง: หลักปฏิบัติและกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม

ANCIENT SCRIPTURES LAMPANG: THE PRACTICE AND THE CULTURAL REFINING PROCESS

อนันต์ อุปสอด*

Anan Upasod

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์**

Silawat Chaiwong

บทคัดย่อ

คัมภีร์โบราณล้านนา เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นด้วยภาษาล้านนา ส่วนใหญ่เป็นการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับหลักคำสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและความเป็นไปของบ้านเมือง จากการศึกษาคัมภีร์ดังกล่าวผู้วิจัยได้ค้นพบคัมภีร์คำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 1 เรื่อง ปมาธรรม (พระพุทฺธิล) เป็นเรื่องที่ถูกกล่าวถึงผู้ประพจน์ล่องละเมิดพุทฺธิลัญญิตฺติมมธอนลามก หลอกหลวงชาวบ้าน มีความประพจน์สกรกนารังเกียจ และบุคคลผู้พุทฺธิลนั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบาย ทุคติ วินินาต นรก แต่ถ้าใครเป็นผู้รักษาศีลที่ดีก็จะได้รับอานิสงส์ของศีล เรื่องที่ 2 สามป้งสามกัว เป็นเรื่องที่กล่าวถึง ปริศนาธรรมคำสอน 6 ข้อ 1) สนุกอย่านอน 2) เมียวอนนอย่านีน 3) โอนเอนาหื้อเหิน 4) เหมินหื้อรู้ 5) นอนสูงหื้อนอนค้ำ 6) นอนต่ำหื้อนอนหงาย และเรื่องที่ 3 ธรรมดาสอนโลก เป็นเรื่องที่ต้องการสื่อสารการใช้ชีวิตประจำวัน การคบมิตร การสร้างบ้านเรือน และวิธีการปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะเกิดความเดือดร้อน

จากนั้นได้สรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมสวด 2) ถาม-ตอบ ปัญญากรรม 3) สรุปข้อคิดโดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทั้งนี้ องค์ความรู้ที่ได้จากคัมภีร์โบราณทั้งสามเรื่องนั้น จัดเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมในการถ่ายทอดวัฒนธรรม จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีภาษาล้านนาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอด นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ โดยการซึมซับเอาบรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคมมาเป็นของตนและเรียนรู้ในการปฏิบัติตนตามบทบาทและภาระหน้าที่ทางสังคม

คำสำคัญ: คัมภีร์โบราณ, กระบวนการขัดเกลา

* อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

**** อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**

ABSTRACT

Ancient Lanna scriptures are scriptures written in Lanna language. Most of the stories are recorded about Buddhism teachings and history of the country. From the study of the aforementioned scriptures, the researcher discovered 3 important Buddhist teachings namely: The first one the story of Pamatham (Phra, priest say untruth) is the story about a person who violates Buddhism, has obscene morality, deceiving the villagers whose behavior is dirty, abominable, and those who are foolish, when he dies, he gets access to the infertility of Vininat Hell. But if anyone be good preacher he will receive the merit of precepts. The second one is the story that reminds you to be careful at all times: Sam pong Samkiew's story in Lanna language is mention 6 doctrines of dharma the subject of mention Dharma doctrine 6, item: 1) Have fun, do not sleep 2) Wife want to request, do not submit 3) Know rotten 4) Knowing the bad smell 5) Sleep high, lie on the stomach 6) Sleep low, lie face upward. And the third story about ordinary teaching of the world is a matter that requires communication of daily life, friendly relationships, building houses and ways to live in normal society by pointing out that if they do not behave accordingly, they will cause trouble.

Then summarize the main content of each story, analyze and connect with Buddhist principles various doctrines, gather as a set of knowledge to spread to educational institutions in Lampang, to have learning through activities include: 1) Prayer activities 2) Question-Answer to Dharma problems 3) Summary of comment by participants .

The knowledge gained from these three ancient texts is process of socialization both directly and indirectly in cultural transfer from one generation to another with Lanna language. It is an important communication used for conveying and also a process of developing one's personality to have characteristics that society needs by absorbing social norms and values into oneself then learn to act in accordance with social roles and obligations.

Keywords: Ancient Scriptures, Refining Process

บทนำ

คัมภีร์โบราณจึงเปรียบเสมือนเอกสารหนังสือที่บอกถึงเรื่องราวต่างๆ ในอดีตเขียนลงใบลานด้วย “อักษรธรรม” หรือ “ตัวเมือง” ได้แพร่หลายไปยังดินแดนต่างๆ ได้แก่ เชียงตุง ในรัฐชาน ประเทศเมียนมา, เมืองเชียงรุ่ง ในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน, เมืองหลวง พระบางและกรุงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส.ป.ป.ลาว) ดินแดนเหล่านี้ล้วนนับถือ พระพุทธศาสนาและใช้อักษรธรรมในการบอกถึงเรื่องราวต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ดินแดนที่ใช้อักษรธรรมร่วมกันเป็น “ดินแดนอักษรธรรม”¹ มีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาล คัมภีร์โบราณจึงมีจำนวนมากนับไม่ถ้วน ไม่ว่าจะเป็นรูปของพับสา (คัมภีร์ที่เขียนบท

¹ ประเสริฐ วัฒนกร, ตัวอักษรไทยในลานนาอีสานและลายสือไทย, (สารนิพนธ์ ประเสริฐ วัฒนกร, กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2541), หน้า 47.

กระดาษา) และไปลานในเขตจังหวัดต่าง ๆ โดยใช้ ตัวธรรม เป็นอักษรจารึกไว้เพื่อใช้ในการสอนพระภิกษุ สามเณรและเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพราะพระสงฆ์ในอดีตมีบทบาทหน้าที่เป็นครูอบรมสั่งสอน พุทธศาสนิกชนตั้งแต่ระดับหมู่บ้านถึงเมือง พระสงฆ์จัดการศึกษาในวัดอย่างมีระบบ ในฐานะที่ วัดเป็นสถานศึกษาให้แก่คนในหมู่บ้าน พระสงฆ์ และนักปราชญ์ในชุมชนจึงได้สร้างคัมภีร์ (ตำรา) เอกสาร ประกอบการสอนหลายประเภทและหลายระดับตามระดับชั้นของพระสงฆ์และสามเณร ส่วนใหญ่เป็นแบบสอง ภาษา คือ ภาษาบาลีกับภาษาล้านนาและยังพบว่ามีภาษาถิ่นอื่นๆ ด้วย (แต่ส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลีกับภาษา ถิ่น) เช่น ภาษาไทยใหญ่ ไทยลื้อ ไทยเขิน ลาว พม่า และภาษาไทย ในคัมภีร์โบราณสองภาษา ภาษาท้องถิ่น สามารถให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับความเข้าใจหรือการตีความภาษาบาลีของคนท้องถิ่น จึงได้มีการคัดลอกขึ้น ใหม่อีกอย่างต่อเนื่อง ก่อนที่คัมภีร์จะ ลบเลือนไปตามกาลเวลา

รวมถึงบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนา นับเป็นดินแดนอีก แห่งหนึ่งที่มีมนต์เสน่ห์ดึงดูดใจให้คนอยากไปเยือนอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพราะวิถีชีวิตที่ปรากฏเป็นรูปธรรมอันโดดเด่นได้กลายเป็นเอกลักษณ์ที่ต่างไปจากภูมิภาคอื่นๆ จากประวัติศาสตร์ในอดีตล้านนาเป็นอาณาจักรหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งทางภาคเหนือตอนบน มีความเจริญรุ่งเรืองและเสื่อมไป จนต่อมาตกอยู่ภายใต้การปกครองของ พม่าและสยามนั้น อาณาจักรล้านนาก็ยังคงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชน ภายใต้ระบบ ความเชื่อแบบผสมผสานทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ และการนับถือผี โดยสะท้อนให้เห็นจากมรดก วัฒนธรรม อาทิ ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ และเอกสารโบราณต่างๆ เช่น คัมภีร์โบราณ ปับสา สมุดไทย และจารึกล้านนาที่มีเป็นจำนวนมาก ทำให้ความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่นมีภาษาพูดและภาษา เขียนเป็นของตนเอง อักษรที่นิยมใช้เขียนวรรณคดีทางโลก คือ อักษรฝักขาม ส่วนอักษรที่นิยมใช้บันทึก หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ อักษรธรรม จึงเรียกอักษรธรรมที่ใช้ในอาณาจักรล้านนาว่า “อักษร ธรรมล้านนา”² ที่มีการมุ่งเน้นในเรื่องวิถีชีวิตด้านกิจกรรมทางศาสนาของสังคมอาณาจักรอันได้แก่ กษัตริย์ เจ้าเมือง และชาวบ้าน และสังคมพุทธจักรที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์เช่นเดียวกับจังหวัดลำปาง ซึ่งถือว่าเป็น จังหวัดที่ยังมีการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ และยังเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์จนถูกกล่าวขานว่า เป็น เมืองไม่หมุนตามกาลเวลา เป็นเมืองที่มีความเก่าแก่นับพันปี พร้อมทั้งด้วยปูชนียสถาน โบราณวัตถุซึ่งควรแก่ การศึกษา มีโบราณที่อยู่ในสภาพดีและสมบูรณ์ จนเป็นที่น่าสนใจควรค่าแก่การอนุรักษ์ผ่านกระบวนการขัด เกลาทางวัฒนธรรมความเชื่อล้านนาที่ปรากฏในจารึกคัมภีร์ดังกล่าว สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดและ ความศรัทธาที่สืบเนื่องมาจากอดีตว่าเป็นเช่นไร จึงมีผลต่อการดำเนินชีวิตดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น ความ เชื่อในคำสอนของศาสนาพุทธ ความเชื่อในกฎแห่งกรรม รวมถึงเชื่อว่าการทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน การ ทำบุญทำกุศลบำรุงพุทธศาสนา ก็จะทำให้ผู้ทำบุญพบแต่สิ่งที่ดีงาม คิดสิ่งใดก็สมปรารถนา เชื่อในเรื่องนิพพาน เชื่อว่าหากตนได้บรรลุนิพพานก็จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ดังนั้น จึงมุ่งทำบุญให้ตนเองหลุดพ้น จากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความเชื่อในเรื่องการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ชาวล้านนาเชื่อว่าผลบุญที่ทำจะ สามารถอุทิศให้แก่บุคคลที่ล่วงลับไปแล้วได้ และยังสามารถอุทิศให้แก่บุคคลที่มีชีวิตอยู่ให้มีความสุข ความ สมหวังได้ด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากคำอธิบายที่ปรากฏในจารึกที่ต่างๆ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาองค์ความรู้หลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิง วัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์นครลำปางและกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์

² สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, (เชียงใหม่: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2539), หน้า 29.

โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปางตลอดจนการพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปางตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้หลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง
3. เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปาง ตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Study) และการวิจัยภาคสนาม (Field Study) โดยดำเนินการดังนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

- 1) พระสงฆ์ในวัดปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 3-5 รูป
- 2) พระสงฆ์ในวัดบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จำนวน 3-5 รูป
- 3) พระสงฆ์ในวัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 3-5 รูป
- 4) ผู้นำชุมชนบ้านปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 3-5 รูป
- 5) ผู้นำชุมชนบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง 3 ท่าน
- 6) ผู้นำชุมชนบ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 3 ท่าน
- 7) นักวิชาการเชี่ยวชาญคัมภีร์โบราณและกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม จำนวน 3 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การดำเนินการศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Study) และการวิจัยภาคสนาม (Field Study) ตลอดจนการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) จากปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ที่มีความรู้เรื่องคัมภีร์โบราณ และผู้เชี่ยวชาญภาษาล้านนา มานั่งพูดคุยกันในเรื่องของหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ โดยประเด็นที่สนทนากันได้มากจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์โบราณ และข้อคำถามในการสนทนาอาจจะเกิดขึ้นระหว่างการสนทนากันในขณะนั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานที่มีความเกี่ยวข้องที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนผ่านหลักคำสอนคัมภีร์โบราณ

2. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ตามเรื่องการนำหลักคำสอนไปเผยแพร่สู่วัดและชุมชน เกิดการพัฒนาในด้านใดบ้าง มีผลต่อการอยู่ร่วมกันของวัดและชุมชนอย่างไร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาสำรวจและรวบรวมคัมภีร์ที่วัดปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง, วัดบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง และวัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยทำการ รวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่คัมภีร์โบราณ คัดเลือกคัมภีร์โบราณที่มีความสำคัญและปริวรรต ศึกษาองค์ความรู้และหลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม ศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ลงพื้นที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปางเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าในภาคสนาม เก็บจากแบบสอบถามจำนวน 385 ชุด เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปางตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณในพื้นที่ที่ศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ภาพกว้างของข้อมูลที่ยังคงไปยังภาพรวมของประชากรในชุมชนมากขึ้น รวมถึงการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้เพื่อขยายผลการพัฒนาและการวิเคราะห์กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปางกับการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักคำสอนเพื่อให้ได้ข้อมูลเจาะลึกมากขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์คัมภีร์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้และหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมองค์ความรู้ด้านหลักคำสอนคตินิยม ความเชื่อ จารีต ประเพณี พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณครั้งนี้ ได้จัดข้อมูลเป็นระบบแล้วแยกแยะจัดกลุ่มประเภทของข้อมูล นำมาประมวลผลการศึกษาโดยวิธีการบรรยายเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาโดยใช้สถิติคำร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์พรรณนาโดยนำทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็น องค์ความรู้หลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง พอสรุปผลการศึกษาได้ว่า วรรณกรรมที่สำคัญ ที่ปรากฏในงานวิจัย มีดังนี้ คือ วรรณกรรมประเภทคำสอน วรรณกรรมคำสอนที่ต่างเป็นร้อยแล้ว มักจะต่างใช้เทศน์เช่นเดียวกันวรรณกรรมประเภทชาดก มีการยกภาษาบาลีขึ้นตั้งแล้วอธิบายขยายความเป็นร้อยแล้วหรือมีการแต่งเป็นร้อยกรอง คำสอนต่างๆ คือ จริยธรรมหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมล้านนาแต่โบราณ ตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้ เช่น เรื่อง ปมาธรรม เรื่อง สามปิงสามกัว และเรื่อง ธรรมดาสอนโลก วรรณกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ปริวรรตออกเผยแพร่และต้นฉบับที่เป็นสมุดข่อยหรือในลานยังคงกระจัดกระจายอยู่ตามวัดต่างๆ ทั่วภาคเหนือ ประกอบกับวรรณกรรมเหล่านี้เป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ เป็นวรรณกรรมที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และการสร้างวิถีชีวิตของชาวล้านนาในอดีต การบอกเล่าหรือการเล่าเรื่องด้วยคำสั้นๆ บางครั้ง

สามารถสื่อความหมายแห่งชุดความรู้นั้นได้เป็นอย่างดี วรรณกรรมประเภทสุภาษิตสอนใจหรือคำให้พรในโอกาสต่างๆ สามารถสร้างพลังความรัก ความสามัคคีให้กับหมู่คณะ และสามารถเป็นคตินำทางให้ผู้อื่นได้ประพฤติปฏิบัติตามได้

ปมาธรรม (พระพุทฺธ) เป็นเรื่องทีกล่าวถึงผู้ประพาสถึงล่องละเมียดพุทธบัญญัติมีธรรมอันลามก หลอกลวงชาวบ้าน มีความประพฤติสกปรก น่ารังเกียจ และบุคคลผู้ศีลนั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบายทุกคติ วินาต นรก แต่ถ้าใครเป็นผู้รักษาศีลที่ดี ก็จะได้รับอานิสงส์ของศีล 5 ประการ นี้ 1. ย่อมถึงกองโภคทรัพย์มากมาย อันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ 2. กิตติศัพท์อันงามของคนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล บุคคลรอบข้างย่อมเห็นความประพฤติ อันดีงามของคนมีศีล คนมีศีลจึงเป็นที่รัก 3. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีลจะเข้าไปสู่บริษัทใด ผู้มีศีลย่อมเป็นผู้บริสุทธิ มีความภาคภูมิใจ ในความดีของตน มีใจเป็นปกติ ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครกรรมชั่วของตน เพราะรักษาศีลมาเป็นอย่างดี คนมีศีลใครๆ ก็ชอบ ก็จะเข้าไปสู่ที่ชุมชนใดก็ตาม ย่อมมีความอาจหาญเข้าไป 4. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาละ คนมีศีลย่อมมีสติสมบูรณ์ อันเนื่องมาจากการได้ฝึกสติอยู่เสมอๆ เพราะเมื่อจะกระทำสิ่งใดก็ตาม ต้องคอยระมัดระวังไม่ให้ผิดศีล ครั้นเมื่อถึงคราวที่หมดบุญ หมดอายุขัย ก่อนที่จะลาจากโลกนี้ไป ย่อมมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์เพราะได้ฝึกมาอย่างดีแล้ว ทั้งยังเห็นการกระทำอันดีงามจากการรักษาศีลของตน ย่อมปลื้มปิติใจ 5. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

สามปิงสามกั้ว เป็นเรื่องทีกล่าวถึง ปรีชาธรรมคำสอน 6 ข้อ 1. สนุกสนาน 2. เมียวนอนยาเย็น 3. โอ้เนาหื้อเห็น 4. เข้มหื้อรู้ 5. นอนสูงหื้อนอนค่า 6. นอนต่ำหื้อนอนหงาย กล่าวคือ

1. สนุกสนาน เมื่อได้ทรัพย์สิ่งของมาอย่าหลงดีใจจนขาดสติ อาจเสียทรัพย์ด้วยความประมาท เข้าด้วยหลักธรรมว่าด้วยเรื่องประมาท 1) สติ ความระลึกได้ 2) สัมปชัญญะ ความรู้ตัว 2. เมียวนอนยาเย็น ภรรยาที่ออกอ้อนเอาใจ หรือยกยอสรรเสริญไม่ควรเชื่อใจในคำพูดนั้น เพราะภรรยาอาจมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ 3. โอ้เนาหื้อเห็น เมื่อได้กลิ่นเหม็นเน่า ควรหาสาเหตุว่า มันกลิ่นซากอะไร เพื่อจะกำจัด หรือมีสิ่งอะไรที่ผิดปกติ เช่น อาจจะเป็นคนที่ถูกฆาตกรรมก็ ต้องสมมติฐานหลายๆ หลักความจริงให้ปรากฏ 4. เข้มหื้อรู้ การได้รับข่าวสารสิ่งใดมาก็ตามควรหาเหตุผลควรวิเคราะห์ดูว่าใช่หรือไม่อย่าง อย่าเพิ่งเชื่อเสียทีเดียว 5. นอนสูงหื้อนอนค่า การนอนที่สูงควรนอนมองลงมาข้างล่างเพื่อดูว่าจะมีสิ่งใดขึ้นมามีร้ายเราหรือไม่ 6. นอนต่ำหื้อนอนหงาย หากนอนในที่ต่ำควรมองข้างบน ว่ามีอะไรผิดปกติ หรือไม่ มีอะไรที่จะตกใส่เราหรือไม่ เปรียบเทียบหลักการทำงานของ ลูกจ้าง หรือลูกน้อง

เรื่อง ธรรมดาสอนโลก เป็นเรื่องทีต้องการสื่อสารการใช้ชีวิตประจำวัน การคบมิตร การสร้างบ้านเรือน และวิธีการปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะเกิดความเดือดร้อน เนื้อหาสาระ ได้แบ่งออกเป็น 6 ประการ คือ

1. เหตุนำมาซึ่งอุบาทว์ อัปรีดิ์, จัญไร, ไม่เป็นมงคล 2. เหตุให้ท่านดูแลตน ไม่ฉลาด หาสาระไม่ได้ มักอวดอ้างตน มักกินอาหารอันเน่าอันเหม็น มักนุ่งเสื้อผ้าเก่าๆ 3. เหตุให้ท่านช้ำ มักยุ่งโยงให้เขาทะเลาะกัน มักบ่นจนเกิดการเคียดชัง เอาความผิดไปสู่ท่านเป็นนิจ ไม่ทำงาน อวดรู้ และชอบขอช่างของเครื่องใช้ของผู้อื่น 4. เหตุให้กินแค้น ทำงานหรือทำสิ่งไหนไม่คิดให้รอบคอบแล้วมาเสียใจทีหลัง เจ็บป่วยไม่รับรักษา คนอื่นบอกว่าไม่ดีแต่เรากลบบอกว่าสิ่งนั้นดี จะไปหยิบยืมของใช้ของคนอื่นต้องดูให้ถี่ถ้วนต้องตรวจสอบความเรียบร้อย ดูความสมบูรณ์ของสิ่งของที่ยืมมา 5. เหตุให้ภรรยาเกลียดเสีย ขายเป็นคนไม่มีศีล อยู่ครองเรือนร่วมกัน เมื่อชายแต่งงานไปอยู่ด้วยกันภรรยาโดยไม่มีความดีติดตัวไปจะถูกติฉินนินทาได้ และมักเป็นโรคไม่สบาย 6. เหตุให้ท่านชอบใจ ได้ของมาแบ่งปันญาติ ช่วยเหลือธุระของท่านด้วยดี คำขมุตรสหาย

จากข้อความข้างต้นที่ได้วิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง ปมาธรรม เรื่อง สามป้งสามกั้ว และเรื่อง ธรรมดาสนโลก ล้วนแล้วแต่มีเนื้อหาสาระที่แฝงไปด้วยหลักธรรมในการดำรงชีวิตให้อยู่ในครรลองคลองธรรม โดยการทำความดี ละเว้นความชั่วเป็นพื้นฐาน ได้แก่ศีล 5 ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่กล่าวมุสา และไม่เสพสิ่งเสพติดมีนเมา ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ประมาท การพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้อยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ความยุติธรรม ความเสมอภาคและเสรีภาพ การเสียสละ หรือการสงเคราะห์ โดยการแบ่งปันสิ่งของต่างๆ แก่คนที่ควรให้ ความอดทนและความพยายาม มีความเพียร อดทน และมีความพยายามอันจะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จ พร้อมพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ความรักความเมตตา เพราะการที่คนเราจะอยู่ร่วมกันได้นั้น ความรัก ความเมตตาเป็นสิ่งสำคัญ และการมีคุณธรรม อดทน อดกลั้น การยกย่องเคารพ การไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ การไม่ข้องแวะด้วยบาปมุข

ประเด็น กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

จากวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณทั้งสามเรื่อง สามารถนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 3 ด้านที่สำคัญ ดังนี้

ด้านที่ 1 แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตน เช่น การดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่มัวเมาหลงใหลในอบายมุข การรักษาศีล การมีวิริยะหรือความเพียรในการทำงาน การดำเนินชีวิตตามหลักมรรค 8 และหลักพราวาสธรรม 4 อันเป็นหลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการคบมิตร การสร้างบ้านเรือน การพิจารณาแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ พิจารณาโดยใช้เหตุและผลตามหลักอริยสัจ 4 การใช้สติปัญญาพิจารณาและใช้วิจารณ์ญาณประกอบการเชื่อสิ่งต่างๆ การปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 อันเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ

ด้านที่ 2 หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันหรือมารยาททางสังคม ได้แก่ การปฏิบัติต่อกันตามหลักทศทั้ง 6 การมีน้ำใจต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามหลักสังคหวัตถุ 4 ความมีเมตตาจิต ปราศรัยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หลักพรหมวิหารธรรม 4 การมีความซื่อสัตย์ มีสัจจะและความจริงใจต่อกัน ไม่นินทาว่าร้าย หรือพุดยุยง ส่อเสียดให้เกิดการแตกความสามัคคีในหมู่คณะ

ด้านที่ 3 ความเชื่อทางศาสนา จากคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ ซึ่งล้วนแต่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องศาสนาของชาวล้านนาในอดีตที่ยึดมั่นในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ความเชื่อในเรื่องของบุญ – บาป, ความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องของการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น โดยเชื่อว่าหากประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตมีความสุข สงบ เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นทั้งแก่ตน ครอบครัวและสังคมส่วนรวม

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจ คัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องปมาธรรม, เรื่องสามป้งสามกั้วและเรื่องธรรมดาสนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมสวด 2) ถาม-ตอบ ปัญหารธรรม 3) สรุปข้อคิดโดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ประเด็น การพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัด ลำปาง ตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

จากการศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบประเมินประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส การศึกษา

ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง สำหรับด้านจิตใจ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกภาคภูมิใจที่ในชุมชนมีสมบัติของบรรพบุรุษที่ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอด และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเชื่อในหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านรู้สึกว่าคุณค่าในสังคม และหลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีความคิดและมุมมองในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามครรลองคลองธรรม หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมในการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีภาษาเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอด นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ ซึ่งความหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่คนเรียนรู้การเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือของสังคม โดยการซึมซับเอาบรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคมมาเป็นของตนและเรียนรู้ในการปฏิบัติตนตามบทบาทและภาระหน้าที่ทางสังคม

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปิงสามก๊วและเรื่องธรรมดาสอนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้ชาวบ้านในชุมชนได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ การสวดมนต์ทำวัตร การฟังธรรม เทศนาประกอบคำสอน การแบ่งกลุ่มระดมความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำเสนอตามความเข้าใจ และการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากเนื้อหาในแต่ละเรื่อง ซึ่งเป็นกระบวนการทำให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้และรับเอาระเบียบ กฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่างๆ ของกลุ่มคนในสังคมมาพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะต่างๆ ตามที่สังคมยอมรับ ผ่านตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคม (Agents of Socialization) คือตัวแทนทางศาสนา ได้แก่ วัดและพระสงฆ์ ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลและเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

องค์ความรู้หลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่แต่งโดยชาวล้านนา ด้วยประเพณีนิยมและความเชื่อในเรื่องอาณิสสส์ในการเขียนธรรม สร้างคัมภีร์ถวายเป็นวัด และพุทธศาสนาดังกล่าว จึงทำให้มีผู้สร้างและเขียนคัมภีร์ต่างๆ ไว้เป็นอันมาก ซึ่งความเชื่อและ ค่านิยมในผลานิสงส์ดังกล่าว ก็ให้เกิดการยอมรับและการศรัทธาประสงฆ์และชาวพุทธล้านนา จะต้องจัดสร้างคัมภีร์ถวายเป็นวัด ด้วยเหตุเพื่อความยั่งยืนของพระสัทธรรมและ

อานิสงส์ต่อผู้ที่ได้รับผลทั้งในปัจจุบัน คือ ความมีสติปัญญาและผลในอนาคต คือ สวรรค์สมบัติ
อย่างไรก็ตาม วรรณกรรม/คัมภีร์ล้านนาในสมัยต่อมานั้น ก็มีข้อที่น่าสังเกตว่า ส่วนใหญ่จะไม่ค่อย
ระบุนามผู้แต่ง และวันเดือนปีที่สร้าง ซึ่งนักวิชาการผู้ที่มีความรู้ในวรรณกรรมล้านนา ให้เห็นว่า คัมภีร์ที่
คัดลอกต่อกันมา และที่หลงเหลืออยู่นั้น ส่วนหนึ่งเป็นภูมิความรู้ของพระ มหาเถระ นักปราชญ์ในยุคทองของ
วรรณกรรมล้านนา การที่มีผู้นำไปคัดลอกต่อนั้น อาจเป็นลูกศิษย์จึงไม่กล้าที่จะออกนามว่าเป็นของตน
ถึงแม้ว่าบางเรื่องบางคัมภีร์อาจบอกว่า ตนเองเป็นผู้จารต่อมาพระเถระเหล่านั้น และบางฉบับอาจจะไม่ได้ต้นฉบับ
มาจากไหนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่³ ได้ศึกษาสำรวจวรรณกรรม
คัมภีร์ธรรมทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์ต่างๆ พบว่า มีวรรณกรรมประเภทต่างๆ ถึง 410,775 ผูก/ฉบับ
โดยในจังหวัดลำปางมีวัดที่สำรวจ 69 วัด จำนวนคัมภีร์ที่สำรวจ 60,654 ผูก/ฉบับ คัมภีร์ที่ถ่ายไว้ 2,958 ผูก/
ฉบับ แบ่งประเภทของคัมภีร์ที่ปรับปรุงใหม่ออกเป็น 28 หมวด คือ หมวดพุทธศาสนา พุทธตำนาน มหาชาติ
ชาดก ทศชาติชาดก ชาดกทั่วไป พระสูตร พระอภิธรรม พระวินัย ธรรมะทั่วไป อานิสงส์ต่างๆ ทรรค
เกี่ยวกับจักรวาล ประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ตำนานปฐนียวัตถุ พระสาวกที่มีชื่อเสียง พยากรณ์เหตุการณ์
อนาคต บทสวดมนต์ พิธีกรรมสงฆ์ และเทพนิยาย หมวดนิทานพื้นบ้าน หมวดกฎหมายโบราณ หมวดจริย
ศาสตร์ หมวดประวัติศาสตร์ หมวดโหราศาสตร์ หมวดโคลงกลอน หมวดยาสมุนไพร หมวดลัทธิพิธีกรรม
หมวดไสยศาสตร์ หมวดปกิณกะ และหมวดปกรณวิเสส และยังสอดคล้องกับสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่⁴ ทำการสำรวจทำการอนุรักษ์และทำสำเนาฐานข้อมูลไมโครฟิล์มเอกสารล้านนาออก
เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต พบข้อมูลของจังหวัดลำปางจำนวน 207 เรื่องจากทั้งหมด 1,057 เรื่อง วัดที่ได้
ทำการศึกษได้แก่ วัดบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จำนวน 92 เรื่อง, วัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จำนวน 46 เรื่อง,
วัดบ้านเอื้อม อำเภอเมือง จำนวน 22 เรื่อง, วัดพระธาตุลำปางหลวง จำนวน 20 เรื่อง, วัดนาคตหลวง อำเภอ
แม่ทะ จำนวน 8 เรื่อง, วัดนาเดา อำเภอเสริมงาม จำนวน 6 เรื่อง, วัดเวียง อำเภอเถิน จำนวน 5 เรื่อง, วัดห้าง
ฉัตร อำเภอห้างฉัตร จำนวน 4 เรื่อง, และคัมภีร์ที่ไม่ระบุวัดที่สำรวจพบ จำนวน 4 เรื่อง ตลอดจนสอดคล้องกับ
พิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์⁵ กล่าวถึงการจัดทำโครงการวิจัย สำรวจรวบรวม และจัดทาระบบสารสนเทศ สำเนา
ภาพถ่ายพระธรรมคัมภีร์โบราณว่า ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา คณะนักวิชาการและนักวิจัยได้สนใจและรื้อฟื้นทำ
การสำรวจ อนุรักษ์ ลงทะเบียน และทำสำเนาคัมภีร์โบราณและเอกสารโบราณพื้นถิ่นขึ้นมาใหม่ ในการสำรวจ
อนุรักษ์นี้เป็นการลงมือสำรวจอย่างละเอียด จัดระบบเอกสารให้เป็นฐานข้อมูลเพื่อการอ้างอิงและเป็นแหล่ง
เรียนรู้ของท้องถิ่นขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อสืบสานต่อยอดลมหายใจ สร้างกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยปราชญ์
ล้านนาในท้องถิ่นนั้นๆ ได้ลงมือทำการสำรวจและอนุรักษ์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดน่าน
นอกจากนี้ยังมีกลุ่มล้านนาที่ดีจากสถาบันวิจัยสังคมก็ได้ทำการสำรวจอนุรักษ์ด้วยจุดมุ่งหมายเดียวกัน เป็น
การให้ความร่วมมือส่งเสริมกันและกัน

ลักษณะวรรณกรรมที่ปรากฏในงานวิจัยเป็นวรรณกรรมประเภทคำสอน โดยมีคำสอนต่างๆ คือ
จริยธรรมหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมล้านนามาแต่โบราณ ตัวอย่างใน

³ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, วัดน้ำป่อหลวง สมบัติวัด ศรัทธา วัด, หนังสือที่ระลึกงานทอดผ้า กฐินพระราชทาน
ประจำปีพุทธศักราช 2556, สรวดี – สมโชติ อ่องสกุล บรรณาธิการ, (เชียงใหม่: หจก.วันดาการพิมพ์, 2556).

⁴ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่
ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง, 2538).

⁵ พิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์ และคณะ. รายงานวิจัย กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาโดยปราชญ์ท้องถิ่น.
(เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นพบุรีการพิมพ์เชียงใหม่, 2556).

งานวิจัยชิ้นนี้ เช่น เรื่อง ปมาธรรม เรื่อง สามปิงสามกัว และเรื่อง ธรรมดาสนโลก จากข้อค้นพบ ทั้ง 3 เรื่อง จะแฝงด้วยหลักธรรมในการดำรงชีวิตโดยยึดหลักศีล 5 ประการ นี้ 1. ย่อมถึงกองโมกทรัพย์มากมาย อันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ 2. กิตติศัพท์อันงามของคนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล บุคคลรอบข้างย่อมเห็นความประพฤติ อันดีงามของคนมีศีล คนมีศีลจึงเป็นที่รัก 3. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีลจะเข้าไปสู่บริษัทใด ผู้มีศีลย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ มีความภาคภูมิใจ ในความดีของตน มีใจเป็นปกติ ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครรู้กรรมชั่วของตน เพราะรักษาศีลมาเป็นอย่างดี คนมีศีลใครๆ ก็ชอบ ก็จะไปสู่ที่ชุมนุมใดก็ตาม ย่อมมีความอาหาญเข้าไป 4. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาลละ คนมีศีลย่อมมีสติสมบูรณ์ อันเนื่องมาจากการได้ฝึกสติอยู่เสมอๆ เพราะเมื่อจะกระทำสิ่งใดก็ตาม ต้องคอยระมัดระวังไม่ให้ผิดศีล ครั้งเมื่อถึงคราวที่หมดบุญ หมดอายุขัย ก่อนที่จะลาจากโลกนี้ไป ย่อมมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์เพราะได้ฝึกมาอย่างดีแล้ว ทั้งยังเห็นการกระทำอันดีงามจากการรักษาศีลของตน ย่อมปลื้มปิติใจ 5. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่ง สุบิน⁶ กล่าวว่า การดำเนินชีวิตตามปกติของคนเรา ด้วยการรักษากาย วาจา ใจ ให้สุจริต ไม่คิดพูดทำในสิ่งที่ชั่ว สร้างความดี และทำใจให้ผ่องใส เป็นไปตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา และงดเว้นด้วยการไม่ประพฤติผิดทางกายและวาจา⁷ และมีปริศนาธรรมคำสอน 6 ข้อ 1. สนุกสนาน เมื่อได้ทรัพย์สิ่งของมาอย่าหลงดีใจจนขาดสติ อาจเสียทรัพย์ด้วยความประมาท 2. เมียวนอนอย่าเิน ภรรยาที่ออกด้อนเอาใจ หรือยกยอสรรเสริญไม่ควรเชื่อใจในคำพูดนั้น เพราะภรรยาอาจมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ 3. โธ่เนาหื้อเห็น เมื่อได้กลิ่นเหม็นเน่า ควรหาสาเหตุว่า มันกลิ่นซากอะไร เพื่อจะกำจัด หรือมีสิ่งอะไรที่ผิดปกติ เช่น อาจจะเป็นคนที่ถูกฆาตกรรมก็ ต้องสมมติฐานหลายๆ หลักความจริงให้ปรากฏ 4. เหม็นหื้อรู้ การได้รับข่าวสารสิ่งใดมาก็ตามควรหาเหตุผลควรวีเคราะห์ดูว่าใช่หรือไม่อย่าง อย่าเพิ่งเชื่อเสียทีเดียว 5. นอนสูงหื้อนอนต่ำ การนอนที่สูงควรนอนมองลงมาข้างล่างเพื่อดูว่าจะมีสิ่งใดขึ้นมาทำร้ายเราหรือไม่ 6. นอนต่ำหื้อนอนหงาย หากนอนในที่ต่ำควรมองข้างบน ว่ามีอะไรผิดปกติ หรือไม่ มีอะไรที่จะตกใส่เราหรือไม่ เปรียบเทียบหลักการทำงานของ ลูกจ้าง หรือลูกน้อง⁸

ตลอดจนหลักการใช้ชีวิตประจำวัน การคบมิตร การสร้างบ้านเรือน และวิธีการปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะเกิดความเดือดร้อน เนื้อหาสาระ ได้แบ่งออกเป็น 6 ประการ คือ 1. เหตุนำมาซึ่งอุปาทว อับริย, จัญไร, ไม่เป็นมงคล 2. เหตุให้ท่านดูแลตน ไม่ฉลาดหาสาระไม่ได้ มักอดอ้างตน มักกินอาหารอันเน่าอันเหม็น มักนุ่งเสื้อผ้าเก่าอยู่เนื่องๆ 3. เหตุให้ท่านขง มักขุโยงให้เขาทะเลาะกัน มักบ่นจนเกิดการเคยชิน เอาความผิดไปสู่ท่านเป็นนิจ ไม่ทำการทำงาน อดรู้ และชอบขงข้างของเครื่องใช้ของผู้อื่น 4. เหตุให้กินแหนง ทำงานหรือทำสิ่งไหนไม่คิดให้รอบคอบแล้วมาเสียใจทีหลังเจ็บป่วยไม่รีบรักษา คนอื่นบอกว่าไม่ดีแต่เรากลบบอกว่าสิ่งนั้นดี จะไปหยิบยืมของใช้ของคนอื่นต้องดูให้ถี่ถ้วนต้องตรวจสอบความเรียบร้อย ดูความสมบูรณ์ของสิ่งของที่ยืมมา 5. เหตุให้ภรรยาเกลียดเสีย ชายเป็นคนไม่มีศีลอยู่ครองเรือนร่วมกัน เมื่อชายแต่งงานไปอยู่ด้วยกันภรรยาโดยไม่มีสมบัติติดตัวไปจะถูกดิฉินนินทาได้และมักเป็นโรคไม่สบาย 6. เหตุให้ท่านชอบใจ ได้ขงมาแบ่งปันญาติ ช่วยเหลือธุระของท่านด้วยดี คำขุมิตรสหาย

⁶ รุ่ง สุบิน, พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2550), หน้า 6-10

⁷ วสิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2541), หน้า 92

⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ, 2558), หน้า 561

ประเด็น กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ตามหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ทั้ง 3 ฉบับ คือ 1) เรื่อง ปมาทธรรม (พระพุทฺธ) 2) เรื่อง สามป้งสามกั้ว 3) เรื่อง ธรรมดาสอนโลก เป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหาที่สามารถสร้างเป็นกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมที่จารึกอยู่ในคัมภีร์โบราณนครลำปางมีลักษณะเป็นวรรณกรรมประเภทคำสอน ซึ่งบันทึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จริยธรรม ทศนคติ ความเชื่อ หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งามของสังคมล้านนาที่มีมาแต่โบราณ โดยแต่งเป็นนิทานสอดแทรกในเรื่องความคิด คติคำสอน ค่านิยมต่างๆ ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนและการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงโทษของการไม่ปฏิบัติตามคำสอน ซึ่งจุดมุ่งหมายก็เพื่อเป็นการขัดเกลาทางด้านจิตใจ ได้แก่วรรณคดีที่ดั่งามในสังคม รวมถึงการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม โดยการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม เป็นแบบแผนหรือแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน อันจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ซึ่งวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณเหล่านี้ จัดเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมทางด้านปัญญาและจิตใจให้เจริญงอกงาม ถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมที่ต้องการมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติโดยเฉพาะวัฒนธรรมที่สังคมเห็นว่ามีความควรแก่การรักษาไว้ เพื่อให้เป็นวิถีชีวิต และเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมต่อไป หลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องปมาทธรรม เป็นเนื้อหาอุปมาด้วยการยกเรื่องของพระภิกษุผู้ประพฤติปฏิบัติมิชอบ ละเมิดพุทธบัญญัติ ไม่รักษาศีล มีความประพฤติไม่สำรวมขึ้นประกอบคำสอน มีหลักธรรมที่สำคัญประกอบด้วย เรื่องของการรักษาศีลอันเป็นบ่อเกิดของความสุขสงบ ความดีงาม เนื่องจากศีลเป็นคุณธรรมที่ช่วยรักษากาย วาจา ใจให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและอธิบายให้เห็นถึงอานิสงส์ของการเป็นคนรักษาศีล ที่ทำให้บุคคลนั้นดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท เป็นที่รักใคร่ของผู้คน เมื่อสิ้นอายุขัยก็จะไปสู่สุคติภูมิ

ส่วนหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องสามป้งสามกั้ว เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพราหมณ์ผู้หนึ่งที่ออกเดินทางออกไปหาทรัพย์สินต่างเมือง ในคัมภีร์ได้แต่งเป็นเรื่องราวผูกไว้ด้วยปริศนาธรรมคำสอน 6 ประการ ได้แก่ 1. สนุกสนาน 2. เมียวนอนย่ายื่น 3. โอเฝ้าหื้อเห็น 4. เขม้นหื้อรู้ 5. นอนสูงหื้อนอนต่ำ 6. นอนต่ำหื้อนอนหงาย ซึ่งแต่ละข้อนั้นสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้ใช้สติปัญญาในการพิจารณาอย่างรอบคอบจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มิใช่หรือไม่มีโทษแล้วจึงสามารถยึดถือปฏิบัติได้

วรรณกรรมประเภทคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คติความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีล้านนาโบราณ วิธีการปฏิบัติตน อันเป็นการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้มีระเบียบแบบแผนและสามารถใช้เป็นแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม คติคำสอน ความเชื่อท้องถิ่นล้านนาที่ควรแก่การรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป วัฒนธรรมที่เป็น

หลักในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมทำให้เกิดระเบียบในสังคมซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ⁹

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษา ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามบึงสามกัวและเรื่องธรรมดาสอนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้สถานศึกษาได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม

ประเด็น การพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปาง ตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกภาคภูมิใจที่ในชุมชนมีสมบัติของบรรพบุรุษที่ให้แก่รุ่นหลังได้สืบทอด และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเชื่อในหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านรู้สึกว่าคุณค่าในสังคม และหลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีความคิดและมุมมองในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามครรลองคลองธรรม หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต ด้านสติปัญญาการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง พบว่า สามารถนำหลักธรรมในคัมภีร์โบราณไปอบรมสั่งสอนคนในครอบครัวได้เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณได้เป็นอย่างดี และสามารถนำหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ ไปประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้ ตลอดจนสามารถเป็นสื่อกลางในการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเมื่อมาขอให้ท่านอธิบายหลักธรรมคำสอนในคัมภีร์โบราณ ด้านพฤติกรรมการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง พบว่า หลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ ยึดถือและสามารถบอกได้ว่า แต่ละสถานการณ์ควรปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในชุมชน และนียบหรือวรรณกรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณท่านคิดว่าสอดคล้องกับบทบาททางสังคมของแต่ละคนในปัจจุบัน

สำหรับการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปางวรรณกรรมที่จารึกอยู่ในคัมภีร์โบราณนครลำปางมีลักษณะเป็นวรรณกรรมประเภทคำสอน ซึ่งบันทึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จริยธรรม ทศนคติ ความเชื่อ หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งามของสังคมล้านนาที่มีมาแต่โบราณ โดยแต่งเป็นนิทานสอดแทรกในเรื่องความคิด คติคำสอน ค่านิยมต่างๆ ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนและการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงโทษของการไม่ปฏิบัติตามคำสอน ซึ่งจุดมุ่งหมายก็เพื่อเป็นการขัดเกลาทางด้านจิตใจ ได้แก่สร้างค่านิยมที่ดีงามในสังคม รวมถึงการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม โดยการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม เป็นแบบแผนหรือแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบทอดกัน อันจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ซึ่งวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณเหล่านี้ จัดเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมทางด้านปัญญาและจิตใจให้เจริญงอกงาม ถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมที่ต้องการมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติโดยเฉพะ

⁹ งามพิศ สัตย์สวณ, **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543), หน้า 30-32.

วัฒนธรรมที่สังคมเห็นว่ามีความควรแก่การรักษาไว้ เพื่อให้เป็นวิถีชีวิต และเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมต่อไป หลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องปมาทธรรม เป็นเนื้อหาอุปมาด้วยการยกเรื่องของพระภิกษุผู้ประพฤติปฏิบัติมิชอบ ละเมิดพุทธบัญญัติ ไม่รักษาศีล มีความประพฤติไม่สำรวมขึ้นประกอบคำสอน มีหลักธรรมที่สำคัญประกอบด้วย เรื่องของการรักษาศีลอันเป็นบ่อเกิดของความสุขสงบ ความดีงาม เนื่องจากศีลเป็นคุณธรรมที่ช่วยรักษากาย วาจา ใจให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และอธิบายให้เห็นถึงอานิสงส์ของการเป็นคนรักษาศีล ที่ทำให้นุคคลนั้นดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท เป็นที่รักใคร่ของผู้คน เมื่อสิ้นอายุขัยก็จะไปสู่สุคติภูมิ

ส่วนหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องสามปิงสามกัว เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพราหมณ์ผู้หนึ่งที่ออกเดินทางออกไปหาทรัพย์สินต่างเมือง ในคัมภีร์ได้แต่งเป็นเรื่องราวผูกไว้ด้วยปริศนาธรรมคำสอน 6 ประการ ได้แก่ 1. สนุกสนาน 2. เมียวนอนยาเย็น 3. โอนเฝ้าหื้อเห็น 4. เหม็นหื้อรู้ 5. นอนสูงหื้อนอนต่ำ 6. นอนต่ำหื้อนอนหงาย ซึ่งแต่ละข้อนั้นสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้ใช้สติปัญญาในการพิจารณาอย่างรอบคอบจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มิใช่หรือไม่มีโทษ แล้วจึงสามารถยึดถือปฏิบัติได้

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมในการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีภาษาเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอด นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ ซึ่งความหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมนั้น

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปิงสามกัวและเรื่องธรรมดาสนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้ชาวบ้านในชุมชนได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ การสวดมนต์ทำวัตร การฟังธรรม เทศนาประกอบคำสอน การแบ่งกลุ่มระดมความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำเสนอตามความเข้าใจ และการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากเนื้อหาในแต่ละเรื่อง ซึ่งเป็นกระบวนการทำให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้และรับเอาระเบียบ กฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่างๆ ของกลุ่มคนในสังคมมาพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะต่างๆ ตามที่สังคมยอมรับ ผ่านตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคม (Agents of Socialization) คือตัวแทนทางศาสนา ได้แก่ วัดและพระสงฆ์ ซึ่งถือว่ามียุทธวิธีและเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนในชุมชน

คติธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นจัดเป็นวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ประกอบด้วย หลักศาสนา ความเชื่อหรือค่านิยมทางสังคม จารีตประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ สิ่งเหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจ และบุคลิกภาพของชาวบ้านในสังคมโดยรวม แต่ละคนจะเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่างๆ ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพรณ พิพัฒน์ (2559)¹⁰ ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง พบว่าความเข้มแข็งของชุมชนเกิดขึ้นจากการที่ชุมชนมี

¹⁰ นิภาพรณ พิพัฒน์, แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง: กรณีศึกษาแขวงเมืองราย จังหวัดเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549

การเข้าใจ รักสามัคคีกันโดยรวมกลุ่มกันเป็นองค์กร ชุมชนมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนจะมีการเรียนรู้ภายใต้กฎ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อที่ก่อตัวตามพื้นฐานธรรมชาติ เมื่อเกิดปัญหา ก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาเกิดขึ้น และงานวิจัยของศักดิ์ศรี มงคลอิทธิเวช (2552)¹¹ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่ พบว่า ชุมชนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดเวลา มีประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม มีภูมิปัญญาชาวบ้าน มีผู้นำที่มีความสามารถ และเมื่อมีปัญหาชุมชนก็มีกลไกทางสังคมที่ดีในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

วรรณกรรมประเภทคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คติความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีล้านนาโบราณ วิธีการปฏิบัติตน อันเป็นการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้มีระเบียบแบบแผนและสามารถใช้เป็นแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมชุมชน ให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ชุมชนเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม คติคำสอน ความเชื่อท้องถิ่นล้านนาที่ควรแก่การรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป วัฒนธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมทำให้เกิดระเบียบในสังคมซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ¹²

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งนี้

1. นักเรียน หรือเยาวชน ในสถาบันการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องส่งเสริมเรื่องการขัดเกลากายทางสังคมโดยเฉพาะผ่านมิติทางวัฒนธรรม
2. สถาบันการศึกษาควรสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียน หรือเยาวชน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาและวรรณกรรมล้านนา
3. สถาบันการศึกษามีการร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อส่งเสริมและการพัฒนาการขัดเกลากายเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาให้มากขึ้น
4. ควรตระหนักถึง ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ ผู้อาวุโส ในชุมชน เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการขัดเกลากายเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน
5. ผู้คนในชุมชนควรส่งเสริมให้คนในครอบครัวเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกเหนือจากที่คนในครอบครัวได้อบรมสั่งสอนจากหลักธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง
6. การพัฒนาการขัดเกลากายเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนร่วมมือกับภาคีเครือข่ายกับชุมชนต่างๆ และขยายชุมชนต้นแบบให้มากขึ้น
7. ชุมชนในภาคเหนือหรือท้องถิ่นต่างๆ ควรมีคณะกรรมการวัดต่างๆ จัดการสำรวจซ่อมแซมคัมภีร์โบราณที่มีกรมจารุฑ แยกหมวดหมู่คัมภีร์ และจัดกิจกรรมอนุรักษ์ โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ตลอดจนองค์กรอิสระ เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมและปริวรรตคัมภีร์นำหลักธรรมที่อยู่ในคัมภีร์โบราณ

¹¹ ศักดิ์ศรี มงคลอิทธิเวช, กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่: กรณีศึกษาบ้านสบยาบ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2552, หน้า 80-85

¹² งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543), หน้า 30-32.

มาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต โดยการทำออกมาในรูปแบบของสื่อต่างๆ หนังสือการ์ตูน หนังสืออ่านเล่น และหนังสือทางวิชาการ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการถอดบทเรียนจากคัมภีร์โบราณที่ปรากฏในท้องถิ่นเพื่อนำมาถ่ายทอดสู่สถาบันการศึกษาให้มากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอักขระภาษาในคัมภีร์โบราณสมัยต่างๆ เพื่อเป็นการถอดองค์ความรู้มาเป็นบทเรียน
3. ควรวิจัยและพัฒนาการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในด้านอื่นๆ ไม่เพียงแค่วัด และชุมชน ควรจะนำกระบวนการพัฒนาการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมเข้าไปสู่หน่วยงานองค์กรในพื้นที่และขยายเป็นวงกว้างในแต่ละบริบทและวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่
4. ควรทำการวิเคราะห์เชิงลึกในหมวดต่างๆ เช่น หมวดพระวินัย หมวดสูตรตันตปิฎก หมวดพระอภิธรรม คัมภีร์บาลี หมวดชาดก หมวดนิกายพื้นเมือง หมวดตำนานทางพระพุทธศาสนา ตำนานเมือง/ราชวงศ์ หมวดกฎหมายโบราณ ตำราโหราศาสตร์ กวีนิพนธ์ ร้อยกรอง ตำรายาพื้นบ้าน ซึ่งจะพบองค์ความรู้และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน. **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543.
- นิภาพรรณ พิพัฒน์. **แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง: กรณีศึกษาแขวงเมืองราย**. จังหวัดเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- ประเสริฐ ญ.นคร. **ตัวอักษรไทยในลานนาอีสานและลายสือไทย**. สารนิพนธ์ ประเสริฐ ญ.นคร. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2541.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ, 2558.
- พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ และคณะ. **รายงานวิจัย กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาโดยปราชญ์ท้องถิ่น**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นพบุรีการพิมพ์เชียงใหม่, 2556.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. **วัดน้ำบ่อหลวง สมบัติวัด ศรีธาตุวัด, หนังสือที่ระลึกงานทอดผ้า กฐินพระราชทาน ประจำปีพุทธศักราช 2556**. สรัสวดี – สมโชติ อ่องสกุล บรรณาธิการ. เชียงใหม่: หจก.วนิดาการพิมพ์, 2556.
- รุ่ง สุบิน. **พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2550.
- วสิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2541.
- ศักดิ์ศรี มงคลอิทธิเวช. **กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่: กรณีศึกษาบ้านสบยาย อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย**, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี**. เชียงใหม่: โรงพิมพ์เมือง, 2538.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

สร้อยดี อ่องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. เชียงใหม่: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2539.